

Byggeskikkveileder for Rennebu kommune

Del 1: Lokal byggeskikk

BYGGESKIKK HANDLER OM

- måten vi bygger og bor på
- hus og heim, trivsel og tilhørighet
- byggeteknikk, håndverk, materialer og muligheter
- rom og orden, estetikk og tradisjon

BYGGESKIKK

Skikk betyr å sende videre. Byggeskikk er å videreføre byggekunst fra fortid til framtid, fra generasjon til generasjon. Skikken er et mønster, en struktur, en tradisjon.

Vi kan sammenligne byggeskikk med renningen i en vev. Renningen legger føringer for hvordan det ferdige produktet framstår. Bruk av ulike materialer, teknikker og fargevalg i innslaget gjør hver vevnad forskjellig. I veven er det rom for improvisasjon og ulike tolkninger av mønsterets idé.

Byggeskikk representerer en måte å bygge og skape rom på i landskapet. Byggeskikk handler om praktiske løsninger på funksjonelle krav. Håndverk og utførelse fyller også et behov for å uttrykke skjønnhet og status.

Det gode håndverket ble overført mellom generasjonene, kontinuerlig utviklet og fornyet med økte ferdigheter og nye impulser. Det lå status i forbilder utenfor landets grenser, og trendene ble tilpasset lokale forhold.

Gårdsbruket Jorlia representerer byggeskikk av høy klasse i Rennebu. Som i Trøndelag ellers kjennetegnes bebyggelsen av enkle former og rette linjer. Detaljering og dekor markerer våningshusets finere detaljer, hovedinngang, dører og vinduer.

FORMÅL

Et moderne hus i harmoni med omgivelsene. Moderne fasadeløsninger i tradisjonell hovedform.

Uthusene i Rennebu er enkle bygningskropper der lafteknuter, luftespalter, struktur og farge utgjør fasadens uttrykk. Jorlia, Rennebu.

Hver region, landsdel og hvert sted i Norge har hatt sin egen måte å utforme bebyggelsen på, sin egen byggeskikk. Dette førte til en harmonisk og enhetlig bebyggelse på stedet.

I dagens samfunn er arealbruk og utforming av bebyggelse ofte gjenstand for kortsiktige valg og hurtige endringer. Nye funksjoner og tekniske forutsetninger, moter og stilidealer fører til en byggeskikk med stor variasjon av uttrykk og ofte tilfeldige sammenstillinger. Stedene blir karakterløse og uniformerte når forankring til fortida og den lokale byggeskikk mangler.

For å øke bevisstheten om byggeskikkens betydning, utarbeider Rennebu kommune en veileder for byggeskikk rettet mot utbyggere, saksbehandlere og publikum. Veilederen skal vise hvordan trekk fra eksisterende landskap og bebyggelse kan gi føringer for planlegging og utforming av ny bebyggelse. Den skal gi bevissthet om forutsetninger for god byggeskikk og estetisk kvalitet i omgivelsene.

Et vakkert gårdsbruk: Sammensetning av små og store volumer med ulike funksjoner og uttrykk. Skjerve i Rennebu.

Nye omsorgboliger på Berkåk viser god utforming av nye byggeoppdrag. (Ark. Eggen arkitekter)

HISTORIE

Navnet Rennebu kommer fra det gammel-norske ordet "renni", en avledning av ordet "rann" som betyr hus. Rennebu er navnet på "Bygda med mange hus". Det har vært bosetting i Rennebu siden isen trakk seg tilbake

9000 år f. kr. Etter befolkningens tilbakegang på 13 –1400 tallet utvikles gode levekår for selveiende bønder. Jordbruk, skogsdrift, trelasthandel og laksefiske med turisme, gav opphav til flere store og veldrevne gårdsbruk

i nedre del av bygda. En høyt utviklet håndverkstradisjon bidro til vakre og rikt utstyrte bygningsmiljøer.

I de skrinne fjellbygdene sør og øst i kommunen, - Innset, Rennebuskogen

og Berkåk, var gruvedrift en viktig tilleggsnæring til jordbruket.

Økt handel og eksport av trelast og kobber førte til utbygging av nye ferdselsveier og skystasjoner som erstat-

tet de gamle pilegrimsledene som gikk over fjellet. I Rennebu var det skystasjoner på Sundset, Hårstad, Bjerkaker og på Ulsberg. Jernbanelinja mellom Oslo og Trondheim ble åpnet i 1921 med stasjoner på Berkåk og Ulsberg.

Kirkestedet på Voll var kommunens viktigste bygdesenter før offentlig administrasjon og service ble sentralisert på Berkåk på 1960-tallet. Kommunesenteret Berkåk har senere blitt kommunens vekstsenter.

De første gårdene ble ryddet opp i lia der klima var mildere og jorda mer lett dyrket etter datidens metoder. Gårdsbruk på Havdal 1924.

Høyt og fritt ligger gårdsbruket på Flå med våningshusets storslåttestil mot bygda.

Mindre dimensjoner er det over småbruket på Rennebuskogen.

Jernbanestasjonen på Berkåk er utformet i nasjonalromantisk stil, et staselig anlegg.

Sentrumsbebyggelsen på Berkåk har flere eksempler på godt arkitekthåndverk i etterkrigstida.

KULTURLANDSKAPET

Kultivering av naturen var tidligere knyttet til jordbruk, skogbruk og gruvedrift. I nyere tid har også veianlegg, feltutbygging av boliger og hytter samt anlegg for næring, service og fritidsbruk endret naturlandskapet.

Jordbruksnæringa dominerer fortsatt kulturlandskapet i Rennebu. Etter utskiftningen først på 1900-tallet ble jorda parsellert ut i teiger som strekker seg fra dalbunnen til høyfjellet. Dette skulle gi en mest mulig rettferdig fordeling av jord etter datidens driftsformer.

Motorisert drift har gjort den flate dalbunnen mer attraktiv som dyrkingsareal. Gårdsbrukene ble først etablert oppe i dalsidene der klimaet var gunstigere, dyrkamarka var selvdrenerende og det var gode beiter i skog og li. Noen steder ligger flere gårdsbruk sammen, andre steder enkeltvis, - i glenner, lysninger og rom i skogen.

Samhørighet mellom bygninger, landskap og omgivelser gir god byggeskikk. Disse trekk kjennetegner plassering av bebyggelse i Rennebu:

- Gårdsbebyggelsen er plassert som spredte tun med dyrket mark rundt.

- Bebyggelsen følger linjene i landskapet og understreker disse.

- Linjeføringer i vassdrag, trerekker, gjerder og veier, danner visuelle og fysiske grenser.

- Ny bebyggelse kan etableres etter tilsvarende mønster, tilpasset landskapsrom, linjer, oppdelinger og elementer i landskapet.

På dette bilde fra Vollagrenda sees den typiske teigdelingen på tvers av dalsiden.

Gårdsbruk og innmark er i drift.

Bebyggelsen understreker linjer i landskapet.

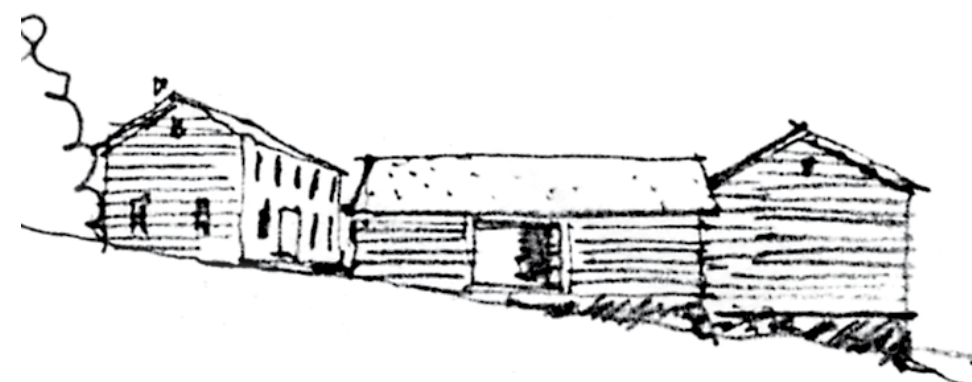
BEBYGGELSE I RENNEBU

God byggeskikk er bebyggelse som er godt plassert i landskapet, har en funksjonell form og gjennomtenkt byggemåte, bruk av materialer, farge og dekor. Dette utgjør byggeskikkens lokale grammatikk.

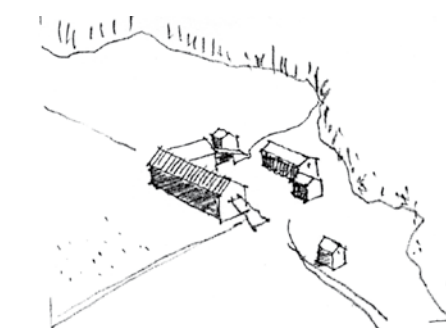
Ved å ta vare på gammel bebyggelse og gjøre seg kjent med fortidas byggeskikk, kan man hente inspirasjon og videreføre elementer til nye byggeoppgaver i framtidens byggeskikk.

Tunformen

Firkanttunet er den vanlige tunformen i Rennebu, som ellers i Trøndelag, der bygningene plasseres vinkelrett i forhold til hverandre. Tunet kan ha form som en lukket firkant med bygninger sammenbygd under felles tak. Mer vanlig er frittstående bygninger i en tett og regulær firkantform. På gårdsbruk i skrånende terreng kan bygningene ligge mer åpent etter hverandre, men fortsatt med møneretninger i vinkel på hverandre. Grunnmurer og trapper kan ta opp terrengfallet.

Tunet består av forskjellige funksjoner med ulike fasadeuttrykk; vindusåpninger i låna og i fjøset, portåpninger, glugger og hele vegger i uthus og låve.

Den trønderske tunformen har en klar og oversiktlig form som gir anlegget et uttrykk av ro og harmoni.

Bygningene i tunet ligger med utmarka rundt. Før utskiftningen kunne flere tun ligge sammen i klynger.

NATURLANDSKAPET

Rennebu er sammensatt av ulike landskapstyper: Høyfjell, skog, li, dal.

Bratte dalsider og elvegjel er karakteristisk for dalføret i sør.

Nede i bygda slynger Orkla seg rolig i dalbunnen.

Kulturmarka utgjør glenner i de skogklede dalsidene.

TUN PÅ MODERNE VIS

Illustrasjoner: Lerche Arkitekter as

“Bolyst” er en arkitektkonkurranse utlyst av Husbanken og BliLyst i 2006. På tomta Trondskogen i Rennebu ønsker Rennebu kommune å få realisert vinnerutkastet forfattet av Lerche Arkitekter AS. Prosjektet viser bolig- og næringsbebyggelse i tunform. Inspirert av trøndertunets flerbruksfunksjoner og enkle formspråk skapes frodige

bomiljøer i kombinasjon med næringsvirksomhet. Fleksible sammensetninger av funksjoner og enheter gir varierte boformer og ulike fasadeuttrykk.

Prosjektet er et friskt innslag av moderne arkitektur tilpasset trøndersk byggeskikk og tunform.

LOKAL BYGGESKIKK

Bebyggelsen i Rennebu består for det meste av gårdsbebyggelse, organisert i firkanttun.

Trøndersk byggeskikk kjennetegnes ved:

- Trebygninger med saltak. Våningshus i smale 2 etasjes volumer.
- Enkle, geometriske bygningsformer.
- Bygningene kan stå fritt, gruppert i tun eller bygget sammen.
- Knappe volumer uten påhengte skut, arker, terrasser og balkonger.
- Tak, vegg og fundament danner hele flater i bygningen.
- Vinduene sitter i flukt med ytterpanelet, slik at glassflate og ytterpanel danner en sammenhengende flate.
- Takene har knappe takutstikk, enten de er tekkt med torv, skifer eller bølgeblekk.

Materialer

- Naturstein i grunnmur, ofte pusset og kalket.
- Tømmer og tre i konstruksjon og kledning.
- Torv, stein eller tre til takteking.

Stående trepanel ble brukt til kledning av bindingsverk og for å beskytte tømmervegger i laft mot oppsprekking og råte. Kledningen på trønderlåna ble høvlet og ofte profilert, lagt med over- og underbord som tømmermanns-panel. Uthus har enkelt låvepanel, bord lagt kant i kant, ubehandlet eller malt.

Ubehandlet overflate viser farge og struktur som varierer etter værslitasje og eksponering mot forskjellige himmelretninger.

Enkle virkemidler skaper uttrykksfulle detaljer. "Less is more"

Farger og dekor

Malingen beskyttet trepanelet. Bruk av maling med jordpigmenter (gule, brune, røde farger) var vanlig fra 1700-tallet. Det hvite fargepigmentet var svært kostbart, men da det ble tilgjengelig for en rimelig penge, ble hvit den vanligste fargen på trønderlåna.

Empirestilen som var vanlig på første halvdel av 1800-tallet har et rent og elegant uttrykk.

Dekor i en stilsikker form, begrenses til få elementer som omramming av dører, vinduer, hjørnekasser og vindskier, profilering av panel og stolper, vannese og gesims.

Sveitserstilen som kom på slutten av 1800-tallet brøt med den nøkterne

Hoveddøra framheves som et viktig element på fasaden. Den nye kirka på Innset viderefører dekorert omramming, lysinnslipp og solide dørheller.

trønderske byggeskikken. "Svevende" tak med store takutstikk, båret av profilerte raftsperrer og hanebjelker, utskjæring og dekor i gavl, på vindskibord og møne. Løvsagerarbeid på inngangsparti og profilert listverk lever sitt eget liv som "spindelvevsnett" utenpå bygningskroppen.

På trøndelåna uttrykker sveitserstilen seg med fint dekorerte verandaer og inngangspartier, som her på prestegården i Rennebu i 1912.

TETTSTEDER

Rennebu kommune har en desentralisert struktur med bosetting i grender og bygdesentre av stor lokal betydning.

I tettsteder og grendesentre er bebyggelsen ordnet etter infrastruktur av veier og trafikknutepunkt, næringsutøvelse og møteplasser som skole, butikk,

kirke og service. Etterkrigstidas boligbebyggelse ligger i regulerte byggefelt.

Veier og parkeringsareal dominerer tettstedene. Ofte mangler arealer tilrettelagt for gangtrafikk, opphold og aktiviteter i rommet mellom bygningene og veiene.

Ny bebyggelse i tettstedet bør innordnes i eksisterende veinett og bebyggelsesstruktur. Fortetting og gjenbruk av bygningsmasse styrker og aktiverer stedets historie og tradisjon.

Berkåk og Ulsberg er trafikknutepunkt i regionen og landsdelen.

Fine kvaliteter i skolebygninger fra 1960-tall på Berkåk.

Berkåk er kommunesenteret i Rennebu der E6 passerer gjennom sentrum.

FRITIDSBEBYGGELSE

Rennebu har ført en restriktiv politikk ved regulering av fritidsbebyggelse for å bevare natur- og kulturlandskap og sårbare fjellområder mest mulig urørt. På snaufjellet ønsker man ikke bebyggelse. Fritidsbebyggelse finnes hovedsaklig i fjellbjørkeskogen under tregrensa, med nærhet til høyfjellsområder. Stor etterspørsel etter tomter til hyttebygging har ført til at det er regulert et stort antall hyttetomter i Rennebu i senere tid. I tillegg finnes hytter i nærheten av gårdsbruk og i utmark.

Økende etterspørsel etter tjenester og service for hyttefolk, gjør fritidsbruk til en næringsvei med utviklingspotensial i lokalsamfunnet. Økt komfort og standard gjør fritidsboligen aktuell som base for yrkesutøvelse og hyppige opphold, og flere planlegger pensjonisttilværelsen sin på hytta.

Mange hyttegjester ønsker å delta aktivt i lokalsamfunnet, og kan være en verdifull ressurs i bygda.

Nedlegging av gårdsbruk og usikre tider for landbruksnæringen fører til at mange bygninger i landbruket står tomme.

Med nennsom regulering, varsom terrengbearbeiding og god utforming kan fritidsbebyggelse framtre som harmoniske elementer i landskapet.

Rennebu kommune håndhever boplikten strengt for å bevare den faste bosettinga. Gårdsturisme og annen småskala virksomhet skal styrke livsgrunnlaget og bosettinga på bygda. Et levende bygdesamfunn og et velpleid kulturlandskap, gjør bygda til et attraktivt mål for reiseliv og fritidsbruk.

Feriebruk av gårder og småbruk kan forlenge livet til landbruksbebyggelse ute av bruk.

Byggeskikkveilder for Rennebu kommune består av 4 deler:

1. LOKAL BYGGESKIKK
2. FRITIDSBEBYGGELSE
3. BEBYGGELSE I JORBRUKSLANDSKAPET
4. TETTSTEDSBEBYGGELSE

Veilederne skal være til hjelp og inspirasjon for de som planlegger, bygger nytt eller tar vare på bygninger og landskap i kommunen. Kommunestyret har vedtatt at byggeskikkveileder for Rennebu kommune er retningsgivende ved byggesaksbehandling og stedsutvikling i kommunen.

Tidene forandrer seg, ny kunnskap utvikles og gamle levevis endres. Ikke alle forbilder fra den gamle bygningsarven er gangbare i dag. Nyutviklet teknologi og nye materialer gjør at byggverk får endret utforming og bruk. Den store utfordringen blir hvordan dette kan tilpasses den eksisterende byggeskikken.